



Kif niftakar il-Festa fi tfuliti

F'dan l-artiklu, il-bandist veteran Fredu Scicluna ta' Triq Hamri jirrakkonta ftit mill-esperjenzi ta' tfuliti speċjalment fejn tidhol il-Festa tal-Madonna ta' Loreto. Is-Sur Scicluna jirrakkonta hekk:

Twelidt fil-parti li illum tissejjah 'Ta' fuq il-Ghajn' ftit passi bogħod mid-dar li għandi illum. Kelli madwar ħames snin meta jien u ħuti tlifna lill-ghaziz missieri Ġużeppi meta għereq fuq vapur merkantili, il-famuż 'Skipjack'. Wara ftit morna noqogħdu man-nannu Ġużeppi Cutajar u n-nanna Loreta fejn trabbejna god-dar kbira li kellhom. Ftit ftit bdejt insir dilettant tal-festi, u b'mod partikolari tal-festa tal-Madonna ta' Loreto li tant kont u għadni nħobb.



dejjem kienu jimpikaw ma' ta' Triq Fawwara, ma' Triq Perellos u ma' toroq oħrajn.

Planċier tal-banda ma kienx hawn. Kienu jarmaw palk tal-kantuni bil-fallakki fuqhom. Dan kien jintrema quddiem id-dar tal-kappillan fil-pjazza tal-Knisja l-qadima. Fil-pjazza ma kienx hemm armar hliief xi ftit pelandri jew trufeġ b'xi żewġ bnadar u xi dawra bil-liedna. Izda kont ninnota li n-nies kienu jkunu aktar ferhanin dak iz-zmien.

L-istatwa tal-Madonna tad-Dar

Ma niftakarx hafna dwar il-marċ tal-Ġimgħa minn Triq Mgarr, biss niftakar li kont ngħin lin-nannu jibni d-dar għall-istatwa tal-Madonna ta' fuq id-Dar li kienet tintuża fid-dimostrazzjoni. Illum din l-istatwa tinsab fil-każin tal-banda għaliex ftit tas-snin ilu saret statwa oħra ġdida. Kien il-hadd meta lesta l-mudell tad-Dar u niftakar ġie wiehed minn Tas-Sipa jgħabbi din id-dar fuq trakk Dodge minn ta' wara l-gwerra. Konna morna biha r-Rabat għand l-iskultur Wistin Camilleri sabiex ilesti l-istatwa għall-marċ tal-Ġimgħa.



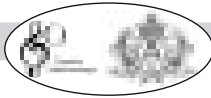
Kif bdiet l-imhabba lejn il-Festa

Kemm fid-dar tan-nannu kif ukoll fil-hanut li kellhom fi Triq Hamri n-nanniet dejjem kont tisma' fuq il-festa. Kont nara lin-nannu u lil shabu jagħmlu l-hdim tal-karti ħodor skuri biex nagħmlu l-ward tal-karti. Dawn il-ward konna mbagħad inwaħħluhom mal-liedna għal ma' l-arkijiet ta' Triq Hamri. Għalkemm kont għadni żgħir fl-eta', jien xorta kont ngħin kif nista'. Niftakar in-nanniet kellhom kamra zghira fuq il-bejt u go din il-kamra kien hemm tieqa daqs żewġ piedi b' żewġ piedi u fil-festa (u anke għal Corpus) kont inzejjinha sabiex titgawda minn nies waqt il-marċ. It-tieqa kont inzejjinha b'santa tal-Madonna mdawwra bid-dawl tal-battries. Dan qieghed ngħidu biex nuri li minn ċkuniti bdejt nidhol fl-atmosfera tal-festa tagħna.

It-tiżjin tat-toroq

Matul iż-zmien tal-festa kont nara lil xi rġiel jagħmlu t-toqob fit-triq għall-armar li kien hemm. Billi dak iż-zmien it-toroq kienu tat-torba, kien jiġi wiehed bil-bagħal (animal bejn hmara u ziemel biex nifthemu) u kellu karettun bil-bittija (qisha bħal tal-inbid) fuq il-karettun. Wiehed kien imexxi l-bhima u l-iehor kien ibexxex it-triq biex it-torba taqgħad ma' l-art. L-art kienet tkun kollha ħofor u skolji mhux bħal tal-lum! Imbagħad kienet tibda l-preparazzjoni għall-festa billi kienu jibdeu iwahħlu l-palandri u l-arkijiet tat-toroq. Tal-Hamri





Il-Marċ tas-Sibt

Dwar il-marċ tas-Sibt, niftakar li n-nannu u xi ftit diletanti ohra kienu jiltaqgħu u jirrangaw l-istatwi għall-marċ. Min kien jerfa' dawn l-istatawi kellu jhallas xi flus għall-ispejjeż. Kienu statwi sbieħ hafna. Niftakarhom ukoll jaharqu l-ġerasuli. Din kienet tkun lasta d-daqs ta' xkupa u magħha kienu jwajhlu hadida magħha b' musmar twil li jzomm lil din il-ġerasula. Kienet qisha bhal-logħob tannar ta' l-art. Kull wiehed kien ikollu kaxxa tal-landa mimlija sfafar ta' l-idejn. Il-banda ma kontx tismagħha bl-istorbju. Hlief dahna kbira ma kontx tara u imsieken il-bandisti meta r-rih kien jigi għal wiċċhom. U dan nafu għaliex jien għall-ewwel li bdejt indoqq mal-banda dan garrabtu jien ukoll!

Kif beda l-briju tal-Festa

Niftakar lin-nannu għassa li bil-ġerasuli ma jaharqux l-arkijiet tal-liedna. Kienu jagħtu wkoll il-murtali ta' l-idejn. Kien ikollhom kanna u ġo fiha fuq isfel kienu jwajhlu biċċa zokk ta' sigra bhala handle Imbagħad kienu jittfghu l-murtal fil-kanna u jqabbdu n-niċċa bis-sigarett u f' kemm trodd salib tarah tiela'. Dakinhar kienet tiġi ddoq id-'Duke of Connaught's Own Band' ta' Birkirkara. Ma' din il-banda kienu jiġu bosta Maltin fosthom il-Maġġur Aquilina. Kienu huma li bdew il-briju fil-marċ tas-Sibt tant li dan il-marċ għadu popolari sal-lum. Permezz tal-banda jiena dejjem tgajt is-sehem tiegħi sabiex dan il-marċ



ikun suċċess. Kien ikun hemm atmosfera mill-isbah. Kont tara tfal, xjuħ u żgħażaġħ kulhadd jaqbeż mal-marċ. Kienu jibqgħu sejr in sal-Knisja l-Qadima għax dak iż-żmien ma kienx hemm każin tal-banda u l-knisja l-ġdida kienet għadha qed tinbena.

Irrid ngħid li xhin tkun ġejja l-banda 'Duke of Connaught's Own Band' ta' Birkirkara konna nilqgħuha bis-salut tal-wiehed u għoxrin murtall. Dawn kienu jaharquhom minn taħt il-Forti Chambray. Dak iż-żmien kienu jiġu mill-Marfa mal-Banċinu. Sfortunatament, dan il-vapur kien għereq fil-maltemp ftit tas-snin wara.

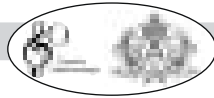


Il-Marċ ta' Kerrew

Darba kien hemm diletant u talab lill-Maġġur Aquilina jkteb marċ u jsemmih ta' Kerrew għax fil-wied tal-Mestra (hdejn in-nahhat Ta' Passi) hemm ilsien ta' art li fuqu kien hemm kamra qisha torri zghir li kienu jgħidulha 'Il-kamra ta' Kerrew' (u mhux ta' Gerrew kif bosta jahsbu). Dak iż-żmien minbarra l-pika ma' toroq ohra, kien hawn ukoll ftit pika mal-Festa ta' Sant' Antnin. Ta' Sant' Antnin kellhom marċ bl-isem 'Ta' Peċiċa'. Huma kienu jgħajruna ta' Kerrew u ahna konna ngħajruhom ta' Peċiċa!. Sfortunatament din il-kamra ggarfet maż-żmienijiet u hawnhekk nixtieq niġbed l-attenzjoni tal-Kunsill t'Għajnsielem sabiex jerga' jibni dan it-torri zghir mill-ġdid.

Kif kienu jilbsu waqt il-Festa

Dak iż-żmien ix-xebbiet kienu jagħmlu libsa għall-festa. Din il-libsa kienet ddum merfugħa s-sena kollha ma kinux jilbsuha hlief f' Jum il-festa. L-ewwel kienu jilbsuha għat-Translazzjoni ta' lejlet il-festa u għall-jum il-festa. Trid tarahom sejr in lebsin pulit għall-Knisja bil-velu tal-bizzilla! It-Translazzjoni kienet tkun akkumpanjata



bil-mużika tal-Maestro Ġużepp Camilleri minn Malta u kulhadd kien ikun eċċitat sabiex jisma' l-antifonija tal-Madonna ta' Loretu billi jkunu ilhom sena ma jjsimghuha! In-nisa maturi kienu jilbsu deheb u kienu jghattu kollox bl-ghonnella għall-knisja. Billi l-ghonnella tiehu hafna spazju u l-knisja l-qadima kienet zghira, f'it kien ikun hemm wisa' u allura kulhadd kien ikun mgħaffeg ġo xulxin! Ahna, ta' tfal li konna, xhin inqumu għall-Evangēlju lil dawn in-nisa konna innehhulhom is-siġġu u allura xhin jinzlu bilqegħda kienu jaqgħu fl-art! Trid tara x'konfużjoni kienet tinqala... u ahna niġru l-barra għax l-ghonnelli kienu jithabblu ma' xulxin u jinqala' ġenn shih!



Jum il-Festa

Il-Hadd tal-Festa kont tisma' l-qniepen idoqqu l-paternoster għall-quddiesa ta' l-ewwel u mat-tokki tal-qanpiena l-kbira kienu jisparaw għaxar murtali tal-ġelatina. Dawn kienu jkunu magħmulin minn materjal li bih kienu jaqsmu l-blat tal-barrieri taż-żonqor u Ghajnsielem kien ikun qisu f' terremot bil-hoss kbir li kien jagħmel .



Kien ikun hemm tal-qubbajd u tal-pasti bil-bejjeġh jgħajjat "żewġ soldi l-wiehed". Kien ikun hemm tal-ġelat tal-Wembley bil-ġelat kważi dejjem ikun maħlul. Imbagħad tal-granita magħmula bil-bezzun tal-landa b'kartell minn barra u s-silġ madwar l-istess bezzun. Il-bejjeġh kien joqgħod idawwar il-hin kollu u kulhadd jixtri u jixrob. Tal-hwienet ibieghu l-birra Blue u luminati. Minn dejjem kienu jġu hafna nies għall-festa u fil-knisja dak iż-żmien kien jingħad kollox bil-Latin. Tibda mil-Litanija tal-Madonna u tispicċa bil-kant. Kollox bil-Latin u hadd ma jifhem x' qiegħed jingħad! L-aqwa li tkanta u daqshekk! Waqt il-paniġierku kien ikun hemm skiet kbir u meta kien ifahhar lill-Madonna u lil Ghajnselmizi kont thoss li hemm ferh kbir fil-knisja. Xhin jispicċa kulhadd kien jibda jċapċap.

Darba niftakar li l-purċissjoni ma hargitx għax kienet għamlet ix-xita. Il-vara kienet għamlet ġimgha ohra barra min-niċċa tagħha. Kienu għattewha bil-filoxx, drapp qisu xibka. Il-purċissjoni mbagħad kienu harguha il-hadd ta' wara.

Il-kaxxa infernali kienu jaharquha minn wara il-knisja l-qadima. In-nar kien jinhadem minn diletanti minn Ghajnsielem stess u ta' min isemmi li dak iż-żmien kienu jmorru hafna nies wara l-purċissjoni jghidu r-rużarju. Niftakar ukoll li lejlet il-festa fl-inhawwi tal-ġebel l-aħmar in-Nadur fejn hemm it-torri ta' Kenuna, xi persuni min-Nadur kienu jagħmlu huġġieġa bħal pika lil Ghajnsielem!

Min kien jagħmel il-furċina tal-vara kellhom l-unur li jerfġu l-Madonna ta' Loretu waqt il-purċissjoni. Jien għamilt żmien nagħmel forċina għar-raġuni li qabel din kien jagħmilha l-bużnannu Toni Cutajjar, mbagħad kompli n-nannu Ġużepp sakemm ntirtet għandi. Dan għaliex kienu n-nannu u missieru li ffondaw il-forċini. Kien mbagħad sar ftehim mal-kappillan ta' dak iż-żmien li tibqa' tagħhom u tintiret mill-familjari. Izda jien ma bqajtx nagħmilha għax kont bdejt indoqq fil-banda li bl-ghajnuna tal-Mulej u ta' ommu Marija ta' Loretu għadni ndoqq sallum .

Viva x-Xemx! Viva il-Madonna ta Loretu!

